

982  
# 73

МАКАР ЖИРКОВ

---

СҮНҮӨБҮМ  
УЙАРЫН ТУХАРЫ

482  
#73

**МАКАР ЖИРКОВ**

---

**СҮҺҮӨҢҮМ  
УЙАРЫН ТУХАРЫ**

*Хоһооннор*

56809



Нам \* 2009

УДК 821.512.157-1Жирков  
ББК 84(2Рос=Як)-5  
Ж 73

*Редактор Г. К. Эверстов*

*Худуоһунньук В. П. Черноградскай*

Жирков, Макар Николаевич  
Ж 73 Сүһүбүм уйарын тухары : хоһооннор / Макар  
Жирков ; [ред. Г. К. Эверстов ; В. П. Черноградскай уруһуйа].  
- Нам, 2009. - 58 с.

© Жирков М.И., Нам 2009



## ААҢААЧЧЫЛАРБАР

Кэннибэр тугу эмэ хааллараары, бэйэбин кытта алтыспыт доҗотторбун, табаарыстарбын өйдөтөр гына тугу эмэ суруйбут киһи диэн айа сатыыбын. Ол буолуо этэ кинилэр миигин кытта доҗордоспут, табаарыстаспыт изэстэрин төлөбүрэ. Үтүөкэн да дьону кытта бииргэ үлэлээн, үөрэ-көтө көрсүһэн ааспыт эбиппин. Билигин да киһи гизнэ килбиэннээхтэрин, дьон гизнэ дьоһуннаахтарын кытта эн-мин дэһэ сылдыабын, онон дьоллоохпун дэнэбин.

Биир доҗорум И.Федосеев-Доосо «Кини хоһооннорунан (миигин этэр. М.Ж.) айыллыбыт ырыалары оҕо-аймах ыллаатабына, ол кини биир суол дьоло буолуоҕа. Доҗорум Макар Жирков, айар үлэ сындаһаннаах суолунан эрдээхтик дьүккүйэн баран ис диэн мин ис сүрэхпиттэн алгыыбын» - диэбитин доҗорум кэриэһин курдук ылынабын. Хоһооннорбуттан мелодистар кынаттаан ырыа гынан көтүтэн үөрүүбүн үксэттилэр.

Бу улахан дьонно аналлаах хоһооннорум хомуурунньугун эһиэхэбэ уунабын. Сүбэ-ама күүтэбин.

Макар Жирков



#### АРААС СЫЛЛАР ХОҲООННОРО

Араас сыллар хоһоонноро -  
Дууһа кылын дорҕоонноро,  
Олох суолун долгуннара,  
Иэйии көмүс чуорааннара.

Хоһооннорум - сүрэҕим  
Тэбэр хаанын таммактара,  
Хоһооннорум - мин иэйиим  
Сыйар көмүс утахтара.

Хоһооннорум араас аттар:  
Баайыллыбыт сүүрүк аттар,  
Көлүллүбүт сэлиик аттар,  
Таһаҕасчыт нэс аттар.







## БЫРАҢААЙ, ОСКУОЛАМ

Үөрэнэр хонуктар үөр куба кэриэтэ  
Долгуһа субуһан аастылар.  
Экзамен туттаран, онуһу бүтэрэн,  
Тарһаһар чаастарбыт ыктылар.

*Хос ырыата:*

Быраһаай, кынаттаан көтүппүт оскуолам,  
Эйигин өрүүтүн саныаһпыт.  
Эйиэхэ үөрэммит кэммитин ханна да  
Махтана, кизн тутта ахтыаһпыт.

Доһоттоор, кистээннит өрүтэ тыһыман,  
Арахсар кэм кэллэ дии санаан.  
Мунһустан, дьэ хата, ырыата ылыаһын  
Бу бэлиэ түгэни айхаллаан.

*Хос ырыата.*

Сайынны күүх халлаанна ырыабыт дьизэрэйдин  
Күүрэгэй чыычаахтыы дайааран.  
Учуутал дьоннорго махталы этиэхтин  
Чуорааммыт тыаһыны чугдааран.

Быраһаай, кынаттаан көтүппүт оскуолам,  
Эйигин өрүүтүн саныаһпыт.  
Эйиэхэ үөрэммит кэммитин ханна да  
Махтана, кизн тутта ахтыаһпыт.

*Т. Кириллина мелодия айбыта*

1954



## ҮТҮӨКЭН САРСЫАРДА

(А.Е.Иванов кэриэһигэр)

Сарсыарда уһуктан бараммыт  
Турбакка, иһийэн сытарбыт,  
Аккордеон дохсун дуораанын  
Долгуһа күүтэрбит, ахтарбыт.  
«Подъем!» - диеһ хамаанда иһиллэр  
Уп-уһун көрүдүөр иһигэр.  
Эрчимнээх музыка ньиргийэр  
Хас биирбит кэтэспит сүрэһэр.

Дорообо, үтүөкэн сарсыарда!  
Баһыба, бу дыкти түгэннэр,  
Уһун күн чэбдиктик сылдьарга  
Бэртээхэй сэрээккэ биэрбиккэр.

Бу кэрэ түгэни ким биэрдэ,  
Дууһаһа диригник инэрдэ?  
Уйбаныап убайбыт, атастаар,  
Умнубат киһибит буолуохтаах.

Холбоһор сарыннаах - ол кини,  
Ньүксүгүр көүстээх - ол кини,  
Имигэс тарбахтаах - ол кини  
Айылгы дууһалаах - ол кини.

Оо, барбыт, оһолоор, убайбыт!  
Ол ону дууһабыт ылыммат.  
Кэрэни инэрбит - ол өлбөт,  
Сүүһүнэн сүрэххэ баар - өспөт.





## ОҢОЛООР, СИН КӨРҮСТЭХПИТ

Оскуоланы бүтэрбиппит  
 Бизс уон сыл буолан баран,  
 Оҕолоор, син көрүстэхпит  
 Ол иһин үтүө күн үүммүт эбит.  
     Чэйин эрэ, кэпсээн эрэ,  
     Хайдах-туох олордугут?  
     Ханна-ханна тийдигит,  
     Хайдаһый ол дойдугут?  
 Оҕолоор, көрүн, көрүн эрэ  
 Бу бааллар учууталларбыт.  
 Нуучча тылын үөрэтэр  
 Ольга Васильевнабыт.  
     Физкультураҕа буспут-хаппыт  
     Степан Гаврильевичпыт.  
     Физик, үтүө футболист  
     Валериан Никодимовичпыт.  
 Чэгийн-чэбдик эбиттэр,  
 Онон олус үөртүлэр.  
 Ыччаттарын кытары  
 Ыалдыбакка сырыттынар.  
     Белоруссия дин сиртэн  
     Рхиябыт көтөн кэллэ.  
     Украина Киевиттэн  
     Рыковпыт кэлэн үөртэ.  
 Сэһэргэхэр үчүгэйин  
 Сиилэ, бокуой эбинэбин.  
 Бүгүн ылбыт сэрээппит  
 Бүтүө суоҕа, эрэнэбин.  
     Сүргэни көтөҕөр гына  
     Ырыаларда ыллыабын.  
     Аргыс буола сылдыар гына  
     Алгыс тылла анаһыабын.

2004.



## МИН САХА УОЛАБЫН

Чыһыылар чысхааннаах  
 Кырыалаах кыһыннаах,  
 Сырылас куйаастаах  
 Сиздэрэй сайыннаах  
     Мин саха уолабын  
     Киэн тутта ыллыбын.  
 Күндээрэр чаһылхай  
 Күлүмнэс күннээхпин,  
 Ып-ыраас арылхай  
 Ыйдана түүннээхпин.  
     Мин саха уолабын  
     Киэн тутта ыллыбын.  
 Халыйар хаһанан,  
 Кыһыллар чыырынан  
 Ыалдыты аһатар  
 Үтүөкэн үгэстээх  
     Мин саха уолабын  
     Киэн тутта ыллыбын.  
 Ырыаҕа ылланар  
 Ыһахтаах ыччаппын.  
 Омукпун аатырдар  
 Олонхо баайдаахпын.  
     Мин саха уолабын  
     Киэн тутта ыллыбын.

*Н. Макарова мелодия айбыта*





## ДОРООБО, ТАПТАЛЛААХ САЛБАҢЫМ!

Ыраата, тэйэ да сылдьаммын  
 Курдатгы таттаран ахтабын,  
 Мин дьолбун түстээбит алааһым,  
 Дорообо, тапталлаах Салбаҕым!  
 Дорообо, мин дьолум уйата,  
 Дорообо, тапталлаах Салбаҕым!

Унаарар буруону субутан,  
 Аҕа диэн астыстык ааттанан,  
 Көнчөхпүн көтүппүт алааһым,  
 Дорообо, тапталлаах Салбаҕым!  
 Дорообо, мин дьолум уйата,  
 Дорообо, тапталлаах Салбаҕым!

Эн кэрэ көстүүгүн хохуйан,  
 Изийиңгэ үөрүүнэн куустардым,  
 Сүрэхпэр сыдыайар алааһым,  
 Дорообо, тапталлаах Салбаҕым!  
 Дорообо, мин дьолум уйата,  
 Дорообо, тапталлаах Салбаҕым!

10.10.06.



## САЛБАН СИРЭ

Күннээх үрдүк халлааннаах,  
 Күөрэгэйдээх алаастаах,  
 Намылыспыт хатыннаах,  
 Дьэдьэн, отон сир астаах.  
 Салбан сирэ,  
 Саргы сирэ  
 Дьикти кэрэ.



Халын тыата кинс кыллаах,  
 Ыраас күөлэ балыктаах.  
 Алаастара өн буордаах,  
 Сибэккитэ мүөт сыттаах.  
*Хос ырыата.*

Уолаттара уоланнар  
 Олох суолун туталлар.  
 Кыргыттара нарыннар  
 Кыһар сырдык сарыаллар.  
*Хос ырыата*

Дэлэй астаах остуоллаах  
 Ыалдытымсах ыаллардаах.  
 Ырыа, үлэ аргыстаах  
 Ытык мааны дьоннордоох.  
 Салбан сирэ,  
 Саргы сирэ  
 Дьикти кэрэ.

*А. Новгородов мелодия айбыта*



## ХАМАҔАТТАМ

Хамаҕатта, Кириэс Кытыл,  
 Төрөөбүт күндү дойдум.  
 Таптыыр, ахтар мааны дьонум  
 Дэриэбинэм, биһигим.  
 Иһит уолун ырыатын  
 Дэриэбинэм, кытылым.



Итни кумах сырлѳанын,  
Ыраас сүүрүк чуораанын,  
Күстэх балык кылбанныырын,  
Былдырыытын санатын,  
    Оо, олус да ахтарым,  
    Эмсэхтээбит өрүһүм.  
Комбаайынна суккуллара  
Толуу туорах ардаѳа.  
Үрүн утах сыйыллара  
Үүттүгэннээх фермаѳа.  
    Үлэһит да дьоннордоох  
    Үтүө кытыл буоллаѳын.  
Кириэс Кытыл - бөһүөлэгим,  
Сырдык, ыраас эн дьылѳан.  
Ыччаттарын тула түмэр,  
Кырдыѳаһын алгыһа.  
    Өрүү үүнэ сайда тур,  
    Хамаѳаттам - мин дойдум!



### АРЧЫ ДЬИЭТИГЭР

Мин бүгүн сахалыы саналаах  
«Арчыга» анааммын сырыттым.  
Оһуохай үнкүүлээх, ырыалаах  
Түмсүүнү көрөммүн астынным.  
  
Оо, саха дьахтара барахсан  
Киэргэнэн кэлбитэ кэрэтиэн,  
Оһуохай тылыгар кытыаран  
Оҕонньор оһуордаан эттэѳиэн.



Эрчимнээх илииттэн ылсыһан,  
Тонолох тутуһан, добуһан,  
Ии курдук эргийэ хаамтылар,  
Эһэннэр ойуолаан бардылар.

Үөһээнни күүстэр, мин санаабар,  
Сардана утаѳын ыыталлар,  
Арааһа, хас хаамар киһиэхэ  
Анааннар атаарар эбиттэр.

Ураанхай барахсан ол иһин  
Ураһа дьиэлэнэн аастаѳа,  
Үөһээнни күүстэртэн эрчими  
Үнкүүлээн көрдөһөр буоллаѳа.

Оһуохай диэн ааттаах түмсүүбүт  
Утаѳын - кымыһын буолуохтун!  
Сахалыы «Оһуохай» түмсүүбүт  
Сайдыахтын, чэчирии туруохтун!



### УРУУГА БАҒА САНАА

Ыл буолар эппиэттээх түгэннэ,  
Ыйыллар бу кэрэ киһиэхэ  
Илдьити илиибэр тутаммын,  
Эһиэхэ бу кэлэн турабын.  
Аан бастаан эһиэхэ мин баѳам:  
Аал уоккут буруота унаардын,  
Алаһа дьиэѳитин сылыттын,  
Аскытын минньитэ буһардын.





Хос ырыата:

Бу бадам туоларын туругар

Бакаалбын күүрүччи уунабын.

Утаххыт аһыгыан! Аһыгыан!

Уоллаах кыыс минньитэ уураһын!

Хаһаайын, хайаан да күннэтэ

Күн көмүс күлүмүн киллэрээр,

Хаһаайка - сибэкки, кэргэнгэр

Мүөт бэрдин күн аайы бэлэхтээр.

Мотоспут бухатыыр уолаттар,

Кынтаспыт кыталык кыргыттар

Сыл аайы айыллан истиннэр.

Үтүө дьон буоланнар ситтиннэр.

*Хос ырыата.*

Доҕоттор эрэллээх буолуннар,

Тутуһар тоғолох уунуннар.

Дьүөгэлэр мичээрдээх киирдиннэр

Сүбэни-аманы биэрдиннэр.

Ыраахтан чугастан ыңгырсан,

Ытык дьон ыалдьытты кэллиннэр.

«Үтүө да ыаллар» диэн астынан

Үчүгэй сурабы илтиннэр.

Бу бадам туоларын туругар

Бакаалбын күүрүччи уунабын.

Утаххыт аһыгыан, аһыгыан!

Уоллаах кыыс турангыт уураһын!



## СИЭННЭННИМ

Эриэккэс, атастарыам,

Эбилиннэ биир киһи!

Уруйдуубун айыыһыгы,

Уол оҕо эбээт киһи!

Ситэрэннэр мин ааппын

Сиэммэр биэрэн үөртүлэр.

«Эһэбитин албыннаан

Баайын сиэхпит,» - дэһэллэр.

Сылаас суутун иһигэр

Сырай сыыһа моттойор.

Эмий көрдөөн, сэгэрим

Уоһун сыыһа чорбойор.

Кэтэһэ сатаан, киннэнэн,

«Ырыа ыллаан» бэбээрэр.

«Эһээ, эһээ» диэн эһэн

Эбээкэтин күллэрэр.

Бэйи, тоҕо чуумпурда?

Бэрэбиэркэ ыгытыахха...

Кэлбити киһи хайыай?

«Сылааһыгар» сыттаҕа.

Үөрүүлээх түгэн үксээн,

Сүүрү-көтө сылдыабын.

Олох салгыыр сиэннэнэн,

Оҕобор махтанабын.





## КИЭСИККЭ

Күүппүт ажай кыра сиэммэр,  
Көрө илик киһибэр.

Күүттэриилээх уол бэрдэ  
Көбөрө унан кэлбит.  
Тохтуу түһээт, тыын киирэн,  
«Тойон» ытаан бэбээрбит.

Эмний бизэрэр сүмэтин  
Эрчимнээхтик оборбут.  
Аһаан-тотон сэниэлэнэн  
Сырылаччы утуйбут.

Мүлдү бөбө кэриэтэ  
Күүһэ хойут кириэбэ.  
Сирин-уотун, ийэтин  
Көмүскээччи үүнүөбэ.

Сиэниэм, ытаа эрчимнээхтик  
Кыһыл оҕо саастааххар.  
Хойут хаамаар эрэллээхтик  
Бэйэн тэлбит ыллыккар.

24.04.98.



## СҮҢҮӨҢҮМ УЙАРЫН ТУХАРЫ

Түргэнин дьыл-хонук аһара:  
Мин сиэним хайы-сах улаатан,  
Тиргиллэр саҥа ыал буолаары,  
Тиэтэйэр хос сиэни уунаары.

Биримэ ыларын утаран,  
Сиэлэбин айаммын тиэтэтэн.  
Ыларын ылыаҕа да буоллар  
Ыллын ээ, мун саатар, тиритэн.

Сылдыабым бар дьоммун кытары  
Сүһүөҕүм уйарын тухары,  
Аабыабым судургу хоһооммун  
Ыһыктаах суумкаттан хостооммун.

Чэ, баҕар, мин сиэним ыксаатын,  
Элбэттин аал луугум лабаатын.  
Лабаата туорахтаах буолуохтун,  
Үөр чыычаах лабааҕа туйуохтун.





## КЭМ КЭРЭТЭ



### КЭНКЭМЭМ БАРАХСАН

Кэлээччи-барааччы сынньана  
Күөс өрө, чэй иһэ олорон  
Кэрэхсээн ыллаабыт үрэвэ,  
Набыллык-намыннык сүүрэвин,  
Кэнкэмэм барахсан, кэрэ да үрэххин.

Саас буолан, кур муускун  
Тоҕута күөрэлээн кыйдыгыгын,  
Бизэрккэр баппакка дьалкылла,  
Өрүтэ түллэннии устабын,  
Кэнкэмэм барахсан, модун да үрэххин.

Сайынын хара тыаг  
Саха баай дьахтарын саната  
Сайбаччы-байбаччы таннааччы,  
Кэҕэтэ, чыычааҕа ыллааччы,  
Кэнкэмэм барахсан, сэргэх да үрэххин.

Эриллэр бизэрккэр,  
Хас хоойгор, быттыккар хорҕотон  
Тайабы, собону бэлэхтин  
Байанай кырдыаҕас мичээрдиир.  
Кэнкэмэм барахсан, дэлэй да үрэххин.

Айанныгт сынньанар  
Арҕаанны бизэрккэр уот оттон,  
Ып-ыраас сүүрүккэр сөтүөлээн,  
Дууната дуоһуйар сөрүүкээн,  
Кэнкэмэм барахсан, үтүө да үрэххин.



### СААС КЭЛЛЭ

Комүс күн саҕахтан күөрэйиҥ табыста,  
Киҥг халлаан чыпчаалын харбаһа тардыста,



Үөһэттэн итиитин харыстыы барбакка  
 Үөрүүнэн Сир ийэ изнигэр атаарда.  
 Ичигэс саас кэллэ. Саас кэллэ. Саас кэллэ.  
 Чооруостар мунньустан тиэргэннэ түстүлэр,  
 Чуопчаара эрбэһин туорааһын үргүүлэр.  
 Хаар манан туллуктар үөрүүнэн көттүлэр,  
 Харалдык аайытын аһааннар үөрдүлэр.  
 Үчүгэй саас кэллэ. Саас кэллэ. Саас кэллэ.  
 Чопчулар ирэннэр, таммахтар чалбахха  
 Чуллургуу-чыллыргыы дьизэрэнкэй тэптилэр.  
 Кыракый сүүрээन्नэр үрүччэ буоланнар  
 Чурулуу-чарылыы үрэххэ түстүлэр.  
 Уйгулаах саас кэллэ. Саас кэллэ. Саас кэллэ.  
 Сылгыбыт чыычааҕа, тураахтар, элиэлэр  
 Уйаны сөргүтэр түбүгэр түстүлэр.  
 Туруйа барахсан үөрүүтүн үллэстэ  
 Доҕорун кытары алааһын эргийэр.  
 Кэскиллээх саас кэллэ. Саас кэллэ. Саас кэллэ.



## ХОДУҤАМ

Үүнүүлээх ходуһа  
 Муоралыы долгуйар.  
 Кылбанныыр кылыстыы  
 Хотуурум ходуйар,  
 Иһиирэр, чуһуураар  
 Күөх оту хоруйар.

Күн куурпут күөх отун  
 Кыраабыл тараата.



Суон, уһун субуулар  
 Кэккэлии сүүрдүлэр,  
 Дулҕалыы хойуутук  
 Бугулар турдулар.

Кэбиһэр эрэттэр  
 Бугулу үөлэллэр.  
 Көп, бөдөн бугулар  
 От үрдүн булаллар.  
 Ээй, түсчүт кытаатыый,  
 Арыылыы таптайыый!

Ходуһа үлэтин  
 Дьолум диэн этэбин.  
 Үлэ диэн кэрэтин  
 Бу манна билэбин.  
 Баһыба, ходуһам,  
 Чэпчээтэ мин дууһам!



## УМАЙ, УМАЙ, ОТУУ УОТА

Ыраас уулаах көлүччэ  
 Бөлкөй үөтүн аттыгар,  
 Унаар буруо субулан  
 Омурҕанна ыһыра.

Умай, умай, отуу уота  
 Умуллубат кутаа буола,  
 Сылаас тыыннын тула ыһа  
 Сылайбыппын таһаара.



Буһар мииммин түргэнник  
Бидилитэ оргутан,  
Кыынньар өрө тэптэрэн  
Буруо сыттаах от чэйбин.

Итии күлгэр суулааммын,  
Хортуопуйбун буһардым.  
Үөлүллүбүт мундубун  
Көмүс чоххор сырайдым.

Отуу уотун аһатар  
Отчут үтүө үгэһэ.  
Онтон сылаан да тахсар  
Эрчим санаа эбиллэр.

*В. Егоров мелодия айбыта*



### КҮЛҮМ КҮН

Халлаанга халбаһа былыттар  
Күммүтүн хаххалы саптылар,  
Күн былыт быһыһынан быкпахтыыр,  
Күн көмүс утаһын ыспахтыыр.

*Хос ырыата:*

Күлүм күн. Күлүм күн. Күлүм күн.  
Мин үөрүүм, тапталым - күлүм күн.

Үөһэ тыал былты кыйдаата,  
Күлүм күн мичээрдии көһүннэ.  
Ийэкэм ытыһын саната,  
Иэдэспэр итинэн илгийдэ.

*Хос ырыата.*



Күөрэгэй күн диэки күөрэйдэ,  
Күөнэхпит чүөмпэни сэмсээтэ.  
Күлүмнүүр-дьиримниир долгуннар  
Күн көмүс манньатын ыһаллар.

*Хос ырыата.*

Күлүм күн күөх халлаан ньюуруттан  
Аан ийэ дойдубун сылытар.  
Айылба айбыта барыта  
Аламай күн диэки тардыһар.

Күлүм күн. Күлүм күн. Күлүм күн.  
Мин үөрүүм, тапталым - күлүм күн.

*М. Жирков мелодия айбыта*



### СИБЭККИ

Сарсыардааны сииги киэр илгэн,  
Күн диэки төбөтүн эргитэн,  
Сиккиэргэ биэтэнни бигэнэн,  
Сибэкки күөбүнэн көрбүтэ.

Уол кыыска аластан хомуйан,  
Бэлэбин сибэкки биэрбитэ.  
Ол кэрэ бэлэхтэн долгуйан,  
Эдэр кыыс иэдэһэ тэтэрдэ.

Бүтэһик сытынан тунуйан,  
Сибэкки төбөтүн хонкутта.  
Сэбирдэх налыһа сымнаата,  
Сибэкки олоҕо быһынна.



Кэрэчээн сибэкки этин эн,  
Тутум от буолангын сыттаҕын.  
Сибэкки, сибэкки барахсан,  
Олоҕун кылгаһын баҕаһын.



### ХАППЫТ СИБЭККИ

Эргэрбит кинигэ быыһыгар кыбыллан,  
Эриэккэс дьүһүнүн сүтэрэн, хам хатан,  
Сытар дии сибэкки барахсан.

Кэрэчээн бэйэтэ куоҕайан-нуоҕайан  
Көрүөххэ үчүгэй эбитэ буоллаҕа,  
Сэргээбит кыыс ол ону туурдаҕа.

Кыһынны тымныыга сайынын санаары,  
Кыыс оҕо кыбыппыт кинигэ быыһыгар  
Сибэкки хатарын таайбакка.

Сибэкки эрэйдээх умнууга хааллаҕа..  
Дьыл-хонук аастаҕын аайытын саас баттаан,  
Кыыс оҕо кырдыбыт буолуохтаах.

Ким билиэй ол кыысчаан дьылҕата хайдаҕын,  
Ким этиэй ханнатын, өлбүтүн, тыыннааҕын.  
Арай баар бу хаппыт сибэкки!

Кинигэ быыһыгар сырыттын сибэкки,  
Хаһаайка кэлэрин си-дьүгээр кэтэстин.  
Кэбиһиний, быраҕан кээспэппин.

06.02.09.

### АРДАХ

Халлааны саптылар ыанньыйбыт былыттар.  
Хараҥа халыйда тулабар.  
Көрүүй, ол эрэн былыты быыһынан  
Көмүс күн утаҕа сыыйыллар.

Ыанньыйбыт былыттар хайданнар, тиэстэннэр  
Ыаҕастаах ардахпыт суккуллар.  
Хабараан этингэр тэргэнни эстэллэр.  
Чаҕылҕан кымньылаан курбуулуур.

Сир ийэ уорҕатын утаҕын ханнаран,  
Хатырбыт кырыһын угуттуо.  
Сууммут кун көннүөрэн, сиккиэрдиин кыттыһан,  
Хараастар дууһабын уоскутуо.



### ЭН КҮҮҮН ТӨРӨӨБҮТ ЭБИККИН

Эриэкэс да кэмнэ түбэхэн,  
Эн күһүн төрөөбүт эбиккин.  
Ама ким бу кэми сириэбэй,  
Айылҕа кэхтиитэ диэн этиэй?  
Бу кэмнэ эн күнү көрбүтүн,  
Бүгүн ээ төрөөбүт эн күнүн.  
Көр эрэ, бэлэбин күн уунна;  
Күһүнү сибэкки тылынна!

Булчукка булт араас көрүнэ  
Буолунай бу дэлэй күһүнгэ.  
Күөлгэ кус саната маатырҕас,  
Курунна куобаҕа туртаннас.

Эйизхэ анаабыт кэриэтэ  
Эргиччи айылжа кизэргэйдэ.  
Хатын мас көмүстээх таҥаһын  
Хайбата нагнааччы таҥынна.

Дьахталлар кэтэхэр кэмнэрэ -  
Күһүннү куйаастар үүнэллэр.  
Эһиилги быйагы түстээннэр  
Илгэлээх ардактар түһэллэр.

Бу кэмнэ эн күнү көрбүтүн,  
Бүгүн ээ төрөөбүт эн күнүн!  
Көр эрэ, бэлэбин күн уунна -  
Күһүннү сибэкки тылынна.



### КЭРЭҔЭ КЫТТЫҤА

Истий дуу, Бөтүнгэ дьахталлар  
Эриэккэс ырыаны ыллыыллар,  
Дорҕооннор кыырайа көтөллөр,  
Үөһэттэн лынкыны тохтоллор.

Дьэргэлгэн тулабар дьиримниир,  
Аргыһым-мэник тыал сирилиир,  
Манан хаар кыырпажа ыһыллар,  
Иннибэр сырдык суол тыргыллар.

Сэгэрдээр, кэрэҔэ кыттыҥа  
Үөрүүнэн Бөтүнгээн иһэбин.  
Агдабар астына ыймахты  
Ырыалаах салгыны иһэбин.

Көрөбүөт, мин суолбар манан хаар  
Дууһабын сырдата кылбаарар,

Саймаархай салгынныын кыттыһан  
Ыраахха угуйа ынырар.



### ХААР КЫЫРПАҔА

Ытыспар манан хаар кыырпажа  
Ойуута-мандара кэрэтиэн!  
Кырачаан бэйэтэ кэм кэлэн  
Кыынньар уох күүстэниэн билэбин.

Кыһынҥы сырылас тымныыга  
Хаар анна сымнаҕас, ичигэс.  
Көтөргө, кыракый кыылларга  
Хаар анна аһыыр сир, кириэппэс.

Саас кэлэн, халын хаар кээрэнэн,  
Харалдьык харааран көстүөҕэ.  
Хаар уулан харылыыр уу буолан,  
Хаайтарбат күүстэнен түллүөҕэ.

Өрүстэр, үрэхтэр муустарын  
Өрүтэ көтөҕөн кыйдыаҕа.  
Хотугу муораҕа дьулуһан,  
Хорсундук, дьулуурдук устуоҕа.

Сыталлар кыырпахтар түү курдук  
Сыһыбар, үрэхпэр холкудук.  
Кэм кэлиэ. Онуоха диэритин  
Бу кыырпах бухатыыр утуйдун.

15.02.98.





## ЭТЭННЭ КҮН ААСТА

Этэннэ күн ааста дэхэбит  
Хас күнү, хас чааһы тизтэтэ,  
Саңа күн үүнэрин кэтэхэ.

Санаан да көрбөппүт ол аайы  
Сарсынғы кыралаан кылгырын,  
Сатана ыманныгы манырын.

Бу сиргэ букатын кэлбит суох:  
Оннооѳор аарыма мас суулар,  
Чөнөрө күөл уолан баранар.

Хас сылы дьылѳабыт бизрбитин  
Хантан да, кимтэн да билбэккин,  
Хасыһа-ыйыта сүүрбэккин.

Добоччуок, ол онтон толлумуох,  
Дьонуннук бу сиргэ олоруох,  
Дьонноохпут кэнники солбуйуох.

Айылѳа барытын эргитэр:  
Сизэмттэн сибэкки, мас үүнэр,  
Искэхтэн балыктар үөскүүллэр.

Күн үүннэ! Чаѳылхай күн үүннэ!  
Күлүктээх санаабын кыйдаатым,  
Күлүөхпүн, ыллыахпын баѳардым.





## АЙМАХТАРБАР

Төһө да күн-дзыл аастар,  
 Былыргыны былыт саптар,  
 Энигини саныбын,  
 Махтал тылбын аныбын.

Ааспытын кэннэ санаатахха  
 Ийэм, эдьинийим биһиэхэ  
 Ас-танас, баай-дуол сыстыбатах  
 Хахыр-чахыр дьон эбиппит.

Хамса табах, кутуу чэй умналаһа  
 Эһиэхэ тиэстэр да этим.  
 Үксүгэр илии тутуурдаах  
 Үөрэн ийэбэр сүүрэрим.

Сут-кураан дзыллар тураннар  
 Сэри кэмин кырыымчыгар,  
 Бааргыт сыһыттан кымаахтаан,  
 Ытыспар ууран ыытаргыт.

Үтүө санаа суоҕа буоллар  
 Үгүспүт да быстан бүтүөх этэ.  
 Бу чыыбыргыны турар ыччаккыт  
 Кырдалга да сыппыта ыраатыах этэ.

Киртийбэт ыраас, сырдык ааккытыгар  
 Дьонум, сизттэрим ааттарыттан  
 Сүһүөхтээх бэйэм сүгүрүйэн  
 Сиргэ тийэ бокулуон буоллун.

1990.



## ХОҞОММУН АНЫБЫН

(М.Д. Захаровка)

Адьас кыра сааспыттан улаатыахпар диэри  
 Булан-талан аһатан киһи гыммыт,  
 Олох долгуна охсор ыар кэмнэригэр  
 Үтүө санааҕынан өйөбүл буолбут  
 Ыраас дууһалаах, сырдык санаалаах  
 Киһи киһилээбэр таптыыр күтүөппэр  
 Истин сүрэхтэн хоһооммун аныбын.

Дьаарай кырабар ХТЗ диэн ааттаах  
 Тыраахтар келөһөр олордон үөрдэрин,  
 Талахтан саадьаҕай мас ынах онорон  
 «Харыстаан оонньоо» диэн биэрэрин.  
 Сылаас сыһыаннаах, кэскиллээх ыраалаах  
 Аҕам тэннээбэр, таптыыр күтүөппэр  
 Истин сүрэхтэн хоһооммун аныбын.

Сэриигэ Москва, Сталинград, Курскый силлиэтин  
 Эн эт түөскүнэн тоҕута силэйтин.  
 Венгрия, Румыния сирдэрин курдаттаан  
 Чехия Прага куоратыгар парадтаан хаампытын.  
 Саалаахтан самныбатах саргылаах саллаакка -  
 Мүлдү Бөһөҕө - таптыыр күтүөппэр  
 Истин сүрэхтэн хоһооммун аныбын.

Дойдугар эргиллэн лоһугураас туорахтаах  
 Толуу бурдугу долгуччу үүннэрдин,  
 Бэйэтэ хаамар комбайны урууллаан  
 Күн көмүс туораҕын бар-дьоннор биэрбитин.  
 Сүрдээх дьулуурдаах, сылайбат иниирдээх  
 Үлэһит бэрдигэр, таптыыр күтүөппэр  
 Истин сүрэхтэн хоһооммун аныбын.

Кырдьан да баран күүс үлэ үөһүгэр  
 Олорон хаалбакка инники сылдыспыт,  
 Холобур оностор киһим эн бааргыт диэн  
 Сүрэхтэн тахсар махталбын ыытабын.  
 Кырдьыны ыар тыһынын эрдээхтик көрсүһэр  
 Олоххо дьулуурдаах таптыыр күтүөппэр  
 Истин сүрэхтэн хоһооммун аныбын.



## СУОХТУУБУН, ИЙЭКЭЭМ, ЭЙГИН

Суохтуубун, ийэкээм, эйгин.  
Бакыгыр тарбахтаах илигин,  
Үлэттэн чэрдийбит ытыһын  
Төбөбүн таарыйар сылааһын.  
Сымнаҕас да этэ ытыһын.

Суохтуубун, ийэкээм, эйгин.  
Мин ыалдьар күннэрбэр ыксыыргын,  
Үрдүкү күүстэртэн көрдөһөн  
Мин туспар тобуктаан тураргын.  
Оо, уйан да этэ эн дууһан.

Суохтуубун, ийэкээм, эйгин.  
Бу баарды өрүүтүн саныбын,  
Оройбун сылаастык сыллыыргын,  
Олоххо сипсийэ алгыыргын.  
Ол ону олус да ахтабын.

Суохтуубун, ийэкээм, эйгин  
Оҕонньор да буолан олорон.  
Ол иһин эйиэхэ аныбын  
Бу сырдык иэйиилээх ырыабын,  
Аттыбар бу баарды саныбын.



## ЭН СУОХХУН

Суох буолкун, букатын барбыккын,  
Сэгэриэм, биллэрбин даҕаны  
Ол ону мин дууһам ылыммат,  
Сүрэҕим сүтэриэн баҕарбат.  
Дууһабын, сүрэхпин уоскута,  
Доҕоруом, мин түүлбэр киирний даа!  
Чаранна соҕотох турабын,  
Хараҕым уутунан суунабын,  
Халлаанга илибин уунабын,  
Харааста, аймана ытыыбын.  
Эн дууһан билэрэ буолуо дуо  
Эйигин суохтуурбун, доҕоруом?  
Миигинниин айылҕам хараастар,  
Миигинниин санныйа ытаһар.  
Ыас хара былыттар усталлар,  
Ыаҕастаах ууларын куталлар.  
Соҕотох сукуллан турабын,  
Суоххун эн аттыбар, доҕоруом!  
Сииктээх тыал сүр тымны тынынан  
Сирэйбин быһыта кымньылыыр,  
Хараҕым уутугар буккуһа  
Таммахтар саккыры тохтоллор.  
Аар хатын лабаата таарыйар,  
Уоскута, санныбын таптайар.

18.09.93.







### КИРИЭППЭСТЭР СУУЛЛАЛЛАР

*(А.И.Сивцев, Е.Д.Сысолятин кэриэстэригэр)*

Хахха онгосто сылдыбыт аарыма тиитим  
Хахсааттаах дьыл-хонук аалан, эмэн, эмэҕирдэн,  
Хаахыныны түһээт, нүһэрдик суулан түстэ.

Бэрт өрдөөбүттэн турбут буор боллох кириэппэним,  
Бөҕө бэйэтэ силлиэ үрэн, ардах суурайан,  
Тыаһа-ууһа суох ыһыллан, тохтон бүттэ.

Ити мин аҕа саастаах табаарыстарым барахсаттар  
Орто дойдуга иэстэрин чиэстээхтик төлөөннөр,  
Олус холкудук ийэ буордарыгар төннөллөр.

Кинилэр кэриэс тылларын олоххо киллэрэр  
Кэннилэригэр хаалбыт солбуктара буоллахпыт.  
Ол иһин олох иһин туруулаһах тустаахпыт.

Ол иһин туораары гыммыты суолун булларар,  
Охтоору гыммыкка өйөбүл-сарын тоһуйар,  
Сыыспыты сүбэлээн, көннөрөр иэстээхпит.

Ол буолуохтаах толору олоһунан олоруу,  
Оҕонньоттор барахсаттар тылларын толоруу,  
Олорбут олоххунан тус бэйэн дуоһуйуун.

2005.



### ХАННА БУОЛЛУҢ, ДОҔОРОУМ

*/И.Л./*

Ханна буоллун, доҕороум,  
Үрүн көмүс тулугуум,  
Эдэр сүрэх тэбиитэ,  
Эрчим сүһүөх битиитэ?  
Иирэ талах кэриэтэ  
Имигэсчээн да этиң,  
Үрүмэччи тэннээбэ  
Үчүгэйкээн да этиң.

Аптаах дорҕоон кутулан,  
Холоруктуу ыттыан,  
Сүрэх тэбэн битийэн,  
Эйиэхэбэ тиэрдэрэ.  
Синньигэсчээн биилгиттэн  
Сэрэнэммин кууһарым,  
Минньигэсчээн мичээргин  
Көрөн олус үөрэрим.

Ол омун уолан бэйэм  
Оҕонньор киһи буоллум,  
Ол эрэн, сүрэх тэбэн,  
Олус күүскэ долгуйдум.  
Санаабыттан сүппэттэр  
Ол эриэкэс кизһэлэр.  
Эргичийэр пааралар,  
Мичилиһэр харахтар.

Эмиэ эрчим музыка  
Эдэр сааспын санатта.  
Суохтаан тула көрөбүн,  
Умнубаппын сөҕөбүн.  
Тырым-мичил хараҕын,  
Сэгэй уоһун мичээрэ,  
Уһун олох тухары  
Умнуллубат эбиттэр.  
Иирээ, Иирээ, сэгэриэм,  
Үчүгэйкээн да этиң.

М.Жирков мелодия айбыта.



## МУЗЫКА ТЫАҢЫГАР БИГЭНЭН

(Октяга)

Музыка тыаһыгар бигэнэн,  
Кынаттаах кэриэтэ уйдаран,  
Эйигин кытары наһыллык  
Үнкүүлүү сылдырбын өйдүүбүн.

Утары долгуйа устарын,  
Илиигин миэхэҕэ уунарын.  
Сүрэхпэр ол илиин сылааһа  
Сүр күүстээх иэйиини саҕара.

Эн нарын уостарын сэгэһэ,  
Эн имин хааннара кэйэрэ,  
Сүрэҕин битийэ тэбэрэ  
Эн эмиз таптыргын этэрэ.

Ол танго намылхай тыастара  
Билигин иһиллэр кулбаахпар.  
Ол иэйии сып-сылаас тыыннара  
Сүрэхпин угуттуур курдуктар.

1971.



## ӨЙДҮҮГҮӨН

(Октяга)

Өйдүүгүн үгүстэн ордорон  
Эйигин мин олус таптырбын,  
Уһун түүн онгостон олорон  
Эбүрдэ хоһооммун аныырбын.

Олус диэн уһуннук, дьоллоохтук  
Олоруох, үлэлиэх буоларбыт.  
«Илиибэр эн илиин баар курдук»  
Эриэкэс ырыаны ыллырбыт.

Ол кэрэ эдэр саас күннэрин  
Куруутун долгуйа ахтабын.  
Эн истин мичээрдээх бэйэҕин  
Аттыбар баар курдук саныбын.

Эргийбэт эдэр саас таптала,  
Эн миэхэ өрүүтүн тыыннааххын.  
Төһө да кэм-кэрдиис - ырааттар  
Дууһабын сылыга сылдыаһын.

1976.





### БАҢЫЫБА, ДОҢОЧЧУОК!

*(Гертаза)*

Баһыыба, доҗоччуок, эйиэхэ  
Былыттаах халлааммын дьайҕардан,  
Күн курдук күлүмнүү көрбүккэр,  
Ый быыһа харанга түүммүттэн  
Ыйданга кэриэтэ сыдыаайан,  
Ыар баттык санаабын үүрбүккэр.  
Ол иһин мин тулам сырдаата,  
Сүрэхпэр сибэкки тылынна,  
Мин дууһам үрдүккэ тардыста.  
Ол иһин мин тойон сүрэҕим  
Уолукпар битиргии тэптэҕэ,  
Олоххо дьулууру биэрдэҕэ.

1995.



### ЭН ЧАХЧЫ ҮЧҮГЭЙ КИҢИГИН

*(Гертаза)*

Хартыына кэриэтэ кэрэлэр,  
Сэгэриэм, дьэ кырдык, үгүстэр.  
Эйиэхэ эрэ мин этэбин -  
Эн чахчы үчүгэй киһигин.

Элбэхтэр талааннаах кыргыттар,  
Үөрэхтээх, идэлээх дьахталлар.  
Эйигин эрэ мин талбытым.  
Эн чахчы үчүгэй киһигин.

Кэрэҕэ күнүүлүү санаама,  
Кэрэни сэргиирбин бобума.  
Эйиэхэ сүрэхпин биэрбитим.  
Эн чахчы үчүгэй киһигин.

Сиэркилэ иннигэр турума,  
Баттаҕын мананын ааҕыма.  
Эн миэхэ мэлдьитин эдэргин,  
Эн чахчы үчүгэй киһигин.

*А.Замятин мелодия айбыта*





### ЭЛБЭХТИК ДАҒАНЫ

Элбэхтик дағаны дьизбиттэн тэйэммин  
Эйигин эрэйгэ тэптэҕим.  
Хайыамый, дьэ эмиз барарга тийэбин.  
Харааста тэрийэн эрдэҕин.

Өйдүүбүн, күн айы эрдэлээн турангын,  
Дьизтээҕи түбүккүн бөрүүргүн.  
Саас баттаан, сылаарҕаан, үөһэ тыынагын,  
Мин хаһан кэлэрбин кэтииргин.

Дьэ, дьизэлээх хаһаайын айгыстан тийэммин,  
Күүтүүлээх ыалдыттыы киирэбин.  
Чөчөгөй үүттэммит чэйгиттэн иһэммин,  
Сүрэҕин сылааһын билэбин.

Баһыба, мин уйам дьохуннаах кинитэ!  
Олоҕум аргыһа буолбуккар.  
Эйиэхэ тэннэһиэх ким баара эбитэй?  
Суох! Ону көрдүү да барбаппын.

1990



### САҒА 1999 ДЬЫЛ АНАБЫЛА

*Айта, Толя Сивцевтэргэ*

Ыалдытымсах ыал диэн  
Эһигини ааттыллар.  
Итии чэй, дэлэй кэпсээн.  
Сылдыар ыалдыт астынар.  
Өссө кыра сизнэннигит,  
Сырды түстэ иннигит.  
Олох тыллаах чыычаахтара  
Олоххутун салгыахтара.

*Сардаана Николаеваҕа*

Сардаанаҕа - Хаар киһиэхэ  
Көрөөччүлэр бэлэхтэрэ  
Мин суруйбут хоһооннорум  
Ытыс саҕа кинигэтэ.

Хаар киһи. Кини хаар эрэ,  
Сүрдээх тымны тыыннаах.  
Саас тийэн, уулан бүтэр,  
Сиппиир, биздэрэ эрэ хаалар.

Хаар киһи эрэ оннук буоллун.  
Оттон эн сүрэҕин сүрдээх итии.  
Тукаам, баҕа санаан туоллун.  
Кытаат, үрдүк үөрэхтэн.





## МААРЫЙАҒА

(М.И.Касьяноваға)



Маарыйа, кырдыары билимэ,  
Хас күн-дыл ааһарын аағыма.  
Санааржаан санныардык көрүмэ,  
Тымныйан, тумуулаан ыалдыма!

Аттыгар күн тыллаах чыычаахтар  
Лыах курдук тэлээрэ дайдыннар.  
Хахсаат тыал, сарсыарда дыбардар  
Олбуорун таһынан аастыннар.

Ибир тыал эн чараас былааккын  
Сып-сылаас тыынынан таарыйдын.  
Ыраах баар атаскыт ырыатын  
Эбэрдэ тылларын ажаллын.

Эниги курустук тыынаргыт  
Сүрэхпин мууһунан хаарыйыа.  
Эниги этэннэ сылдыаргыт  
Дууһабын ырыанан хааччыйыа.


01.05.1991.



## АТАСПАР ХАБЫРЫЫСКА

(Касьянов Г. С. 70 сааһыгар)

Сэлиинэн айаннаан,  
Сэттэ уон сыл ааста.  
Сэрэнэн, туормастан,  
Сэһэргээн хаалыахха.  
Аччыгый сааскыттан  
Атасты буолбуппут.  
Ол оҕо бэйэбит  
Оҕонньор дэттибит.  
Сэрии ыар баттыгын  
Санныга сүксэммит,  
Олохпут сарсынын  
Огорсон кэллэхпит.  
Эн талан ылбытын  
Учуутал үлэтин,  
Үгүс да ыччаты  
Үтүөҕэ иппитин.  
Хомуньуус баартыйа  
Байыаһа буолаһын,  
Чугуйбат, чаһыйбат  
Чулуукаан уолаһын.  
Хабырыыс, доҕоруом,  
Бу сиргэ кэлбиччэ  
Өссө да олоруох  
Ыалдыары билбэккэ.  
Сизинэрбит туһугар  
Сэлиинэн сылдыахха.  
Кырдыар дин санааны  
Киэр кыйды сатыахха.







## ЭН ХОҮООН ААҒАҒЫН МААРЫЙА

(М.И.Касьяновага)

Сүрэжим кылларын таарыйа  
Эн хоһоон ааҕағын Маарыйа.  
Оо, булар да буолар эбиттэр  
Көмүстээх тыллары бэйиэттэр.

Сүрэжим кылларын таарыйа  
Эн хоһоон ааҕағын Маарыйа.  
Хоһооннор ол көмүс тылларын  
Уулларан сүрэхпэр кутағын.

Ийэ кут сылааһын, ырааһын  
Эйиэхэ ингэрбит, Маарыйа,  
Ол иһин хоһоонтон алмааһын  
Ылҕаангын чочуйан уунағын.

Сүрэжим кылларын таарыйа  
Эн хоһоон ааҕағын Маарыйа.  
Алааска сибэкки ыһағын,  
Халлаанга кустугу тардағын.



## АТАҢЫМ БАҢЫЛАЙ

(В.В.Ушницкайга 75 сааһыгар)

Атаһым Баһылай,  
Былаанын баһырхай,  
Талаанын чабылхай,  
Ситиһин балысхан.

Көр эрэ

Тыл мүөтүн, соробор тыл сууһун,  
Муусука алыптаах дорҕоонун,  
Олохпут көрүдүөс түгэнин  
Бар дьонун дьүүлүгэр тиэрдэбин.

Ол иһин

Өрүһүн маанылаах балыгын.  
Күөх далай көбөнүн, андытын,  
Курун тыа хаар маҕан куобағын  
Байанай ботуччу бэлэхтиир.

Дьэ, доҕоор

Сэттэ уон бизс сылы куоһаран,  
Сэлиинэн, сэниэлээх хаамынан  
Инники дьулуһан иһий дуу  
Олоҕу ырынанан уруйдуу.

06.04.07.





## ТУЙААРАР БЭЙЭТЭ СОҠУЙДА

(А.Г.Дунаевка)

Тураат да мин үөрэ иһиттим,  
Туох эрэ дьурулуур-дьирилиир.  
Туйаарар ыллыыр дуу диэбитим  
Дунаев Алексан эбит дии!

Сороҕор иккиэ да буолаллар,  
Кый үөһэ халлаанна дайаллар,  
Тапталы айхаллы туойаллар,  
Ийэни, аҕаны ахталлар.

Алааска сибэкки хомуйан,  
Тапталын дьөрбөлөөх көрсүһэр;  
Күн көмүс куорсунун субуйан,  
Хоһоону бэл дуйдаан көтүтэр.

Гитара кылларын таарыйан,  
Ырыата ыраахха дьизэрэйэр.  
Туйаарар бэйэтэ соһуйан,  
Ырыаны иһиллээн иһийэр.

04.03.09



## ХОҠООНУ КҮӨРЭГЭЙ ОҠОРДУҠ

(В.Е.Егоровка)

Хоһоону кынаттаан  
Күөрэгэй оҠордун,  
Дьырылас ырыанан  
Тулаҕын толордун.

Сүрэҕи манньытар  
Ырыалар дайаллар.  
Хоһоонньут астынар,  
Бар-дьонун махтанар.

Оҕолор ыллыыллар.  
Ол иһин тыллар дии,  
Бэл кыһын, сардаана,  
Ньургунун сибэкки.

Оҕолуу дууһалаах  
Оҕонньор буоллаҕын.  
Ол иһин ырыалаах  
Олоххо хаамтаҕын.

04.03.09.






## ЭМЧИТТЭРГЭ

Быраастарга  
Өлүү кыыһа өгөс гынан,  
Өлөрөөрү гыммытыгар,  
Тымны тына аңылайан,  
Тыыммын-быарбын хаайбытыгар.  
Сытыы өйгүт күүһүнэн  
Төлө тардан ылбыккытын  
Умнубаппын өтөрүнэн,  
Махтанабын сүгүрүйэн.

Сизэстэрэлэргэ  
Ылары күүһэ ыга тутан,  
Ыксыыр-мөхсөр күннэрбэр  
Холку, аптаах тылгытынан  
Күүстээх санаа биэркитигэр.  
Түүнү быһа түбүгүрүү  
Бүтэн биэрбэт дьонноругар  
Баҕарабын өрүү үөрүү  
Кэккэлэхэ сылдыарыгар.

Ньээнкэлэргэ  
Кыаммат буола сыттахпына  
Кыһалҕабын үллэстибит,  
Туран хаамар буолбуппар  
Ийэм курдук үөрсүбүт,  
Үтүө дьонно-ньээнкэлэргэ  
Баҕарабын кэнэҕэһин  
Доруобайдык сылдыаххытын,  
Дьон махталын ылыаххытын.



## ХАРАХ БЫРААСТАРЫГАР

*(А.Е.Внуковаҕа, А.А.Козловаҕа)*

Күн хараарар,  
Күһэнэ быстар,  
Көмүскэ уута көнү түһэр,  
Көрөр харах мээнэнэн мэндээрэн  
Күтүр харана күйөн кэлбитигэр

Күн-санааҕытынан,

Өйгүт күүһүнэн

Күн сырдыгын хат көрдөрбүт

Күндү дьоммутугар - эһиэхэ

Көхсүбүт кэнээн,

Санаа чэпчээн,

Күлүм аллайан,

Күүскэ үөрэн,

Көмүс күөмэйбитин көңкөтөн,

Алтан айахпытын аһан.

Кэнэҕэһин даҕаны кэскиллээх үлэбит

Кэрэни, сырдыгы эрэ аҕаллын диэн

Кэрэмэс тылбытын эттэхпит буоллун.

Тулаҕытыгар

Сырдыгы эрэ ыһыг,

Турбут сиргитигэр

Сибэкки тылыннын,

Олоххут

Очура суох буолуохтун,

Оҕоҕут


Доруобай улааттын,

Ыччаккыт

Ырынанан сырыттын.

2006.






САГА ДЬИЭБЭ КИИРИИ АЛГЫЦА

(М.В.Протопоповка)

Аал уотум иччитэ,  
Күл батгах,  
Көмөр харах,  
Хатан Тэмизэрийэ!  
Алтан айахпын аһан,  
Ааккын сэрэнэ ааттаан,  
Алаһа дьизлээх хаһаайын аатыттан  
Амтаннаах астарыттан  
Алаадынан,  
Арыылаах саламаатынан  
Айах тутан  
Ааттастабым буоллун!  
Аһаа, үөр-көт, күлүм аллай!  
Айхаллаа сага дьизэнэн,  
Ыраас, сырдык уйанан.  
Сага дьизэ  
Өһүөтэ өбүллүбэтин,  
Истиэнэтэ хардастыбатын,  
Акылаата эмэбирбэтин,  
Муостата тэллэйдэммэтин,  
Анныттан аргыар аргыйбатын,  
Үрдүттэн үргүөр үргүйбэтин,  
Араначчылаа!  
Аһаа, үөр-көт, күлүм аллай!  
Сырдык дьизэ иһигэр  
Сылаас сыһыан олохсуйдун,  
Истин таптал иһинин,  
Оҕо сангата чугдаардын.  
Араначчылаа!  
Аһаа, үөр-көт, күлүм аллай!



Хаһаайыан,  
Хаһааһын ханаатын -  
Хара күннэр хаайдахтарына  
Хахха буолуохтара  
Харысхал уунуохтара.  
Доботторун үксээтиннэр -  
Долгуннаах күннэр үүннэхтэринэ  
Дурда буолуохтара,  
Тонолох уунуохтара.  
Өйдөө!  
Үрүн дьизэн үрүмэччитин  
Үргүтэн үөгүлээбэтэххинэ,  
Үтүө күнүн үгүс буолуо.  
Хара дьизэн харагаччытын  
Хардан эһэлии хаһыытаабатаххына,  
Хатыылаах хараххынан көрбөтөххүнэ,  
Хайҕанар кэминг хара баһаам буолуоҕа.

Оччоҕо

Күнүн чэмэличчи көрүү,  
Ыйын мичилийэ тыгыа,  
Аһын амтана да минньийиэ,  
Санаан чэпчиэ,  
Эрчимин эбиллиэ,  
Үлэн тахсыыланыа,  
Сырыын табыллыа,  
Айанын аатырыа.  
Оннук эрэ буоллун.





### «ҮРҮМЭЧЧИ» КӨППҮТҮГЭР

Үрүн күнтэн сэниэлэнэн  
 Үрүмэччи өрө көттө.  
 Үтүө дьонтон тирэбирэн  
 «Үрүмэччим» күнү көрдө.  
     Киргизэлэйим - эрдээктэр,  
     Өндөрөйүм - сүүрэр атах,  
     Сэмээр дьонум мичиһэллэр:  
     «Сүөдэрэппит харчылаах».  
 Сүбэлэхэн, кыттыһан  
 Миэхэ бэлэх ууннулар.  
 Кинигэбин таһааран  
 «Үрүмэччи» буоллулар.  
     Сахам сирин алааһыгар  
     «Үрүмэччи» тэлээрдэ.  
     Оҕолорго туттаран  
     Оҕолору олус үөртэ.  
 Үлүннэрэн бэйиэт дииллэр,  
 Үөрэр эрэ буоллабым.  
 Намна киирэн, доҕор элбээн  
 Сүүрэ-көтө сырыттабым.  
     Иибэрсэпкэ, Кэбээкэпкэ,  
     Онотуолуй Сүөдэрэпкэ,  
     «Намгаз» үтүө кэллэктинбэр  
     Махтал тылбын этэбин.

2006.



### ТУРАБЫН КЭННИБИН ХАЙЫҤА

Миэтири кыайбаты хардыылаан,  
 Син ыраах айаны аастабым.  
 Сэттэ уон биэс сыллар тухары  
 Сири да эргийэ хаамтабым.

Тимир суол, шосселар, ыллыктар  
 Сир саарын тымырды сыыйаллар.  
 Бурҕайар айан суол быылыгар  
 Атабым бэчээттээн кыттыһар.

Түөрт атах буоламмын лаһыйан,  
 Буор муоста биллэбэ ытыспын.  
 Бу көтүөх чыычаахты далланнаан,  
 Ийэбин үөртэбим хардыылаан.

Ол кэмтэн күннэтэ хардыылыыр  
 Сынынһалы билбэтэх атабым.  
 Турабын кэннибин хайыһа,  
 Туһалаах буолуо дуо айаным?

Олоҕум уһугар ыйытыам,  
 Мин тугу кэннибэр хааллардым?  
 Сүүрбэ сыл, уонча сыл, мун саатар,  
 Оо, өссө олоҕум уһаатар.

Хомолто, үөрүү, дьол аргыстаах  
 Оо, олох күндүгүн даҕаны.  
 Дар унуох эмээхсин хотуурдаах  
 Кэлбэтин, умуннун адьаһын.







## ИЙИНЭЭҢИТЭ

Ааҗааччыларбар.....	5
<b>САНААМ ДАЛА</b>	
Араас сыллар хоһоонноро.....	7
Быраһаай оскуолам.....	8
Үтүөкэн сарсыарда.....	9
Оҕолоор, син көрүстэхпит.....	10
Мин саха уолабын.....	11
Дорообо, тапталаах Салбаным!.....	12
Салбан сирэ.....	12
Хамаҕаттам.....	13
«Арчы» дьизитигэр.....	14
Урууга баҕа санаа.....	15
Сиэннэнним.....	17
Кизиккэ.....	18
Сүһүөбүм уйарын тухары.....	19
<b>КЭМ КЭРЭТЭ</b>	
Кэнкэмэм барахсан.....	21
Саас кэллэ.....	21
Ходуһам.....	22
Умай, умай, отуу уота.....	23
Күлүм күн.....	24
Сибэкки.....	25
Хаппыт сибэкки.....	26
Ардах.....	27
Эн күһүн төрөөбүт эбиккин.....	27
Кэрэбэ кыттыһа.....	28
Хаар кыырпаҕа.....	29
Этэннэ күн ааста.....	30
<b>АНАБЫЛ АЛАҕАТА</b>	
Аймахтарбар.....	32
Хоһооммун аныыбын.....	33

Суохтуубун, ийэкээм, эйигин.....	34
Эн суоххун.....	35
Кириэппэстэр сууллаллар.....	36
Ханна буоллун, доҕоруом.....	37
Музыка тыаһыгар бигэтэн.....	38
Өйдүүгөн.....	39
Баһыыба, доҕочуок!.....	40
Эн чахчы үчүгэй киһигин.....	41
Элбэхтик даһаны.....	42
Сага 1999 Дьыл анабыла.....	43
Маарыйаҕа.....	44
Атаспар Хабырыыска.....	45
Эн хоһоон ааҕабын, Маарыйа.....	46
Атаһым Баһылай.....	47
Туйаарар бэйэтэ соһуйда.....	48
Хоһоону күөрэгэй онордун.....	49
Эмчиттэргэ.....	50
Харах быраастарыгар.....	51
Сага дьизэбэ кирири алгыһа.....	52
«Үрүмэччи» көппүтүгэр.....	54
Турабын кэннибин хайыһа.....	55

Литературно-художественное издание

**Жирков Макар Николаевич**  
**ПОКА ДУША ПОЕТ**  
Стихи

Редактор Г.К.Эверстов  
Художник В.П.Черноградский  
Комп. верстка А.С.Колпашникова

Подписано в печать 30.04.09. Формат 60х84 1/16  
Тираж 150 экз. Заказное.

Отдел информационных технологий  
Намская централизованная библиотечная система

Жирков Макар Николаевич  
 1928 с. Нам оройуонун Хамаатта  
 нэһилиэгин Кириэс Кытыл  
 бөһүөлэгэр төрөөбүтэ. Араас  
 биричинэнэн оскуоланы хойут,  
 1954 сыллааха бүтэрбитэ. Идэтэ -  
 киномеханик. Кыра сааһыттан  
 колхозтаах. Араас үлэни  
 үлэлээбитэ. Тыыл, үлэ ветерана.  
 Оскуолаба үөрэнэ сылдьан  
 В.Чиряев салайытынан хоһоон  
 суруйан иһэн, тохтоон хаалбыта.  
 Сааһыран баран, суруйуунан  
 утумнаахтык дьарыктанан «Ходуһаба», «Үрүмэччи»,  
 диэн хоһоон кинигэлэрин, «Бэтиэхэлээх билэр  
 дьонум» диэн тэттик кэпсээннэри таһаартарбыта. Бу  
 «Сүһүөбүм уйарын тухары» диэн улахан дьонго  
 аналлаах хоһооннорун хомуурунньугун бэчээттэттэ.



Бэйэтэ этэринэн, олобун кэрчиктэрэ ойууламмыт-  
 тар.